

Právní pozitivismus představuje bezpochyby jednu z nejvýznamnějších koncepcí buržoazní právní teorie, ideologie a zejména také praxe, poněvadž pozitivistické pojetí práva a pozitivistická právní metodologie byla a do značné míry i dnes je spjata přímo s praktickým postojem legislativy a aplikujících orgánů buržoazního státu. V 2. pol. 19. století a na počátku 20. století získal právní pozitivismus dokonce teoretický monopol, který jen velmi povlovně ustupuje novým, antipozitivistickým směrům.

Každá teoretická práce z tohoto oboru zasahuje proto do mimořádně důležitých otázek buržoazní právní teorie a ideologie. Její význam může být tím větší, že právní pozitivismus (ovšem ve smyslu formálně právního pozitivismu) je, podle mého názoru, v podstatě adekvátním právněideologickým odrazem režimu formální buržoazní zákonnosti a demokracie, tj. stává se i jistým měřítkem pro posouzení vývojových politických změn na úseku práva.

Z. Kryštůfek si vytkl ve své monografii *Historické základy právního pozitivismu* za cíl prozkoumat všechny hlavní příčiny a podmínky, jež vedly v ideologii a politikoprávní praxi liberalistického státu k narůstání prvků právněpozitivistické teorie, dogmatiky a pojmové jurisprudence, stejně jako se pokusil vyložit hlavní formy, v nichž tento právní pozitivismus vznikal. Pokud však autor podal ve své práci rozbor náplně exegetické školy, pojmu vědeckého pozitivismu, Austinovy analytické jurisprudence a koncepce K. Bergbohma, potvrzuje tím, že se nechtěl omezit pouze na použití historické metody, nýbrž záměrně použil metody logickoanalytické a syntetické. Přes tento náročný metodologický přístup se podle mého názoru podařilo zabezpečit velmi důkladné zpracování obsáhlého historického materiálu, což v oboru dějin politických a právních teorií bylo až dosud značně zanedbáváno. Proto vidím největší přínos Kryštůfkovy práce v tom, že se pokusil přesně rekonstruovat, na základě studia původních pramenů, hlavní i některé nuanční sociálně politické a ideologické souvislosti v buržoazním právu a právní teorii 19. století, z nichž pak lze správně vysvětlit přechod buržoazie od revoluční právní ideologie přirozeného práva a dále historickoprávní školy k teorii a praxi právního pozitivismu, jenž odpovídá období rozvíjejícího se, ale nicméně již stabilizovaného liberalistického státu.

V dosavadní marxistické vědecké literatuře nebyl ještě v takovém rozsahu zkoumán vztah klasické právní nauky, založené na doktríně přirozeného práva, a historickoprávní školy k právnímu pozitivismu 19. století, stejně jako různé formy tohoto právního pozitivismu, jednotlivé fáze přechodu podle jednotlivých problémů teorie práva a zemí, dále i určité vývojové disproporce, které v jednotlivých otázkách nastávaly atd.

Autor se poprvé soustavně pokusil traktovat právní pozitivismus 19. století jako nikoliv jednotný a jednoznačný směr, nýbrž v jeho rozporech v období vzniku i vrcholného vývoje.

Kryštůfkova práce zároveň vyvolává i některé výhrady a námitky k metodologickému postupu i k jednotlivým zobecňujícím závěrům, avšak přesto její vědecký přínos

je značný, protože kromě nesporných poznatků přichází s názory, které se mohou stát základem plodné diskuse a přispět tím k rozvinutí oboru dějin politických a právních teorií.

Připomínám, že se autorovi nepodařilo zcela dostatečně vymezit pojem právního pozitivismu, třebaže se v práci vcelku přesně vymezují pojmy tzv. vědeckého a legalistického pozitivismu, cituje se Hartova znaková definice právního pozitivismu atd. Není dost jasné, zda autor pokládá právní pozitivismus za pouhou metodu, přístup ke studiu pozitivního práva nebo za soubor názorů o tom, co je právo, jaké jsou základní právní pojmy. Jinak zajímavé částečné rozlišení právního pozitivismu od právní exegeze a dogmatiky se pak neopírá o tuto výchozí koncepci právního pozitivismu. Je nutno postrádat v této souvislosti rozbor vývoje otázky smluvních vztahů a jejího pojetí v právním pozitivismu, dále vysvětlení, jde-li o strohý etatistický pozitivismus, či směr, který nutně zahrnuje pojem subjektivního práva a základních subjektivních práv jakož i význam pozitivismu při fixaci zásady buržoazní zákonnosti. S tím souvisí též námitka hodnocení otázky, zda právní pozitivismus je jakousi právní filosofií (jaký vztah má k právní dogmatice). Konečně autor nezaujímá jasné stanovisko k názorům Opalka a Wroblewskeho o vyústění právního pozitivismu do tzv. právního naturalismu (což zřejmě vedlo k přecenění Iheringova sociologismu). Pregnantněji by jinak mohla být vysvětlena otázka oproštění právního pozitivismu od spekulativnosti přirozeného práva. Širšího výkladu by zasluhovala otázka „daného“ práva v podobě obyčeje či precedentu (i vzhledem k historickoprávnímu pojetí obyčeje a jeho přínosu pro vybudování pozitivistické metodologie). Sotva lze též souhlasit s autorovým názorem, že legalistickým pozitivismem se začíná sestupná éra právního pozitivismu (srov. kapitolu věnovanou K. Bergbohmovi). V tomto smyslu nelze souhlasit též s hodnocením významu K. Bergbohma při výstavbě pozitivistické metodologie, neboť, podle mého názoru, Bergbohmova kritika přirozeného práva v sobě skrývá poměrně ucelený systém teorie právního pozitivismu (včetně právní filosofie). Ani éra etatistického pozitivismu, v níž zčásti Bergbohm působí, nesnižuje vliv tohoto teoretika, i když je pravda, že u nás byl buržoazní naukou vyzdvihován neúměrně.

Z. Kryštůfek nemohl, neměla-li utrpět kvalita práce, zahrnout do svého rozboru i další dlouhé období právního pozitivismu 20. století, který vykazoval v jednotlivých zemích velmi svérázný vývoj, vysvětlitelný pouze v široké konfrontaci s nebývalým rozvojem antipozitivistických směrů, vyplývajících mj. z přechodu buržoazní společnosti k státně monopolistickému kapitalismu. Autor by se nemohl vyhnout složitým problémům buržoazní zákonnosti, nových forem demokracie, fašizace atd. Analýza soudobých formálněpozitivistických teorií práva vyžaduje, kromě jedné již publikované monografie, další studium, které je ovšem v mnohém velmi usnadněno knihou Z. Kryštůfka o historických základech právního pozitivismu 19. století.

Vladimír Veverka